

bílá forma

B. 'Anglarna'

cibule do hvězdy asi do jedné třetiny. Cibule se ošetří fungicidem a uloží do mikroté- nového sáčku do lehce vlhkého vermikulitu. Umístíme při pokojové teplotě. Do října se na fezných ranách vytvoří malé cibulky. Celou cibuli vysázíme na záhon. Tato metoda se používá pro množení bílého typu, který se sporadicky objevuje v populaci semenáčů. Pěstování je v normální zahradní zemině, kde se pěstuje zelenina a brambory. Rostliny jsou mrazuvzdorné.“

ČESKÉ ŠLECHTĚNÍ PIVONĚK

Text a foto: Pavel Sekyřka

První česká pojmenovaná odrůda byla dřevitá pivonoška **Paeonia suffruticosa** 'Laba', která se pěstuje též pod jménem 'Madame Horák'. V letech 1939–42 vyséval semena dřevité pivonošky zámecký zahradník v Dřevohosticích Fr. Tvarůžek, rostliny přesadil jeho zet A. Horák do školek v Bystřici pod Hostýnem. Z výsevů byla vybrána rostlina s poloplňným, růžovým květem s nádechem do oranžova a s výraznými žlutými tyčinkami. V Bystřici se pěstuje dodnes. Není však uvedena v oficiálním registru odrůd, který vede American Peony Society a ani v Carsten Burkhardt's Web Project Paeonia, který obsahuje ještě rozsáhlejší přehled odrůd.

Letos se nám v Průhonické botanické zahradě, Botanický ústav AV ČR díky pomoci Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin podařilo registrovat 18 odrůd vyšlechtěných u nás a v Botanické zahradě hl. m. Prahy.

Podle dochovaných zpráv bylo v Průhonickém parku na přelomu 19. a 20. století 600 trsů bylinných pivoněk. Katalog Spolkových zahrad Průhonických nabízí v roce 1927 celkem 42 odrůd bylinných pivoněk, z toho je většina odrůd odvozená od *P. lactiflora*. V roce 1936 je to již 61 odrůd *P. lactiflora*, 3 odrůdy *P. officinalis* a dva botanické druhy. Ještě před válkou společnost dovezla rozsáhlý sortiment bylinných pivoněk jak z Čech (Žehušice), tak i ze zahraničí (B. Ruys Dedemsvaart – Holandsko, Barbier et Cie – Orleans, Kelway and son – GB.). Matečnice se tak rozrostla na více jak 250 odrůd. Protože pivonožky jsou relativně nenáročné, sortiment zčásti přežil válku a stal se základem hodnocení. V letech 1956–75 hodnotila sortiment pivoněk Ing. Miláda Opatrná ve Výzkumném ústavu okrasného zahradnictví. Rostliny pocházely především z matečnic Dendrologické společnosti, část rostlin pocházela snad i z výsevů v Průhonickém parku, některé odrůdy byly pro hodnocení dokoupeny. Ing. Opatrná hodnotila celkem 170 odrůd.

V roce 1968–69 byla založena sbírka pivoněk v Botanické zahradě ČSAV (dnes Průho- nická botanická zahrada, Botanický ústav AV ČR, v.v.i.). Sbírkou založil doc. Jaroslav Hofman. Její základ tvořily jed- nak rostliny souseďního ústavu, nákupy z tuzem- ských školek, které se v té době množení pivo- něk v ČSSR věnovaly (Školní statek AF VŠZ Lednice – Olomučany, školky v Žehušicích, Vejasovo zahradnictví v Jaroměřicích) a také nákupy ze zahraničí (Gilbert H. Wild and son, USA; Gräfin von Zeppe- lin, Německo; Stauden Feldweber, Rakusko; Standengärtnerei Klose, Německo). Při revizi v roce 1982 měla sbírka 217 odrůd a 10 planých taxonů. Sbírká předsta- vovala průřez soudo- běho sortimentu včetně v té době moderních mezdruhových hybridů

Paeonia lactiflora 'Anna Falcká'

P. 'Noble Carmen'

P. 'Chlupáček'

a byly dobřým základem pro experimentální křížení. Ing. Uliana Blažková, která po doc. Hofmanovi sbírkou přezvala, v osmdesátých a devadesátých letech vysevala semena získaná samoopylním především hybridních pivoněk a odrůd *P. lactiflora* s japonským tvarem květů. Některé získané semenáče byly velice kvalitní. Výběr první etapy představoval kolem 50 rostlin, v druhé etapě (2011) bylo vyselektováno 31 semenáčů, které byly dále namnožené a hodnocené.

K nejzajímavějším odrůdám patří „maková série“. Rostliny mají původ v odrůdě 'Gedenken'. Jedná se o ranou hybridní odrůdu, kterou vyselektovala Helen von Stein-Zeppelin a pojmenovala na památku paní M. Fischerové (Illinois, USA), od níž pocházela semena. Sesterská americká odrůda je 'Marie Fischer' ('Moonrise' X unknown, 1973, šlechtitel Hubert A. Fischer). Některé znaky této série hybridních pivoněk zdědily i potomci odrůdy 'Gedenken' vysejí v Průhoncích 'Czech Poppy' a 'Silesian Poppy' (CH05, světle růžová). 'French Poppy' byl náhodný semenáč, v jejich porostu. Všechny tři jsou mohut-

nější, vzpřímené rostoucí pivoněk s listy upomínající na kavkazské předky. Obvykle mají pouze jeden velký květ, mírně šálkovitý s tuhými listky. Květ vydrží v porovnání s jinými jednoduchými pivoněkami poměrně dlouho. 'French Poppy' má světlivě červenou barvu upomínající na hybridy *P. peregrina*, 'Czech Poppy' a 'Silesian Poppy' jsou růžové, světleji kvetoucí *Silesian Poppy* mění během kvetení barvu do nažloutlého odstínu.

Z experimentálních výsevů pocházely také semenáče odpovídající klasickým odrůdám *P. lactiflora*. Pojmenovány byly jednak po českých císařovnách, manželkách Karla IV.: 'Blanka z Valois' – plná, tmavě červená, 'Anna Svidnická' – jednoduchá světle růžová, 'Anna Falcká' – jednoduchá, růžová, 'Alžběta Pomořanská' – červená, japonská. Z dalších zajímavých semenáčů můžeme jmenovat odrůdy 'Andromeda', velká, japonská se žlutými petaloidy a 'Moonlight Sonata', nižší, raná, poloplňá, bílá, s korunními listky pomíchanými s tyčinkami.

'Noble Carmen' (CH18) – robustní rostlina s velkými jednoduchými až poloplňnými tmavě červenými květy s menším žlutým středem.

V experimentálních výsevech bylo velké množství rostlin označovaných jako *P. mascula*. Jednalo se o zřejmý taxonomický omyl. *P. arietina*, ač nepřibuzná *P. mascula*, byla dlouhou považována za její poddruh. Protože patří do skupiny *P. officinalis* snadno se s ní kříží a v zahradách se běžně pod názvem *P. mascula* pěstuje nejspíše hybrid mezi *P. officinalis* a *P. arietina*. Výsev těchto rostlin byl i v Průhoncích. Rostliny jsou velice variabilní, což se týče tvaru listů, mají na stonku jeden obvykle tmavě růžový květ. Jeden semenáč se však vymykal tím, že měl mladé listy hustě chlupaté. To je znak, který jsem u jiných pivoněk zatím neviděl. Rasíci rostliny, zvláště za rosy, jsou nápadně šedivé. Protože má i pěkné, velké květy, rozhodl jsem se ji registrovat jako odrůdu 'Chlupáček'.

Sbírka pivoněk v Botanické zahradě hl. m. Prahy v Troji byla založena kolem roku 1997. Rostliny sloužily především k tvorbě expozice Pivonkové louky v dnešním Areálu sever a také jako doplněk v Japonské zahradě. I když podstatnou část výsadb představují dřevité pivonky, v tomto článku se budeme věnovat pouze bylinným pivonkám. Základ sbírky

P. 'Erotikon'

trojříly odrůdy z Průhonic a ze školek v Litomyšli, a velká část jich byla postupně získána nákupem z významných světových zahradnických školek (Callie's Beaux Jardin, USA; Caprice Farm Nursery, USA; Kelways Ltd., Anglie; Klehm Nursery (dnes Klehm's Song Sparrow), USA; Pivoines Riviere, Francie).

Ještě před vznikem Pivoňkové louky zahrada získávala osivo pivoňek z výměny mezi botanickým zahradami (Index Seminum), které objednával šéfredaktor Petr Kosima začátkem devadesátých let a později Pavel Sekerka. Samozřejmě pivoňky se rády kříží a tak výsledné rostliny nebyly obvykle objednané druhy, ale nejrůznější hybridy. Asi nejzajímavější byl velmi raně kvetoucí semenáč z okruhu **P. mlokosewitschii**, který kombinuje žlutou a růžovou barvu a má i nápadně purpurové naběhlé mladé listy. Je vyšší a kvete dříve než planá **P. mlokosewitschii**. Rostlinu jsem pojmenoval 'Early Caucasian'. Bohužel trs prorostl s jiným semenáčem, obdobných vlastností, ale žlutým květem. A tak první zahradníci, kteří od nás rostliny dostali, získaly vlastně směr dvou semenáčů. Postupně se nám ale povedlo od sebe rostliny oddělit, druhy semenáč byl pojmenován 'Yellow Caucasian'.

Druhy zajímavý semenáč byla poloplná odrůda od **Paeonia anomala**. Bohužel není v květu stabilní a její plnost se řídí podle síly rostliny. Nejprve jsme ji pojmenovali jako 'Anomala Semiplena', protože ale jméno je v rozporu s nomenklatorickým kódem, dostala jméno 'Forest Sprite'.

V expozicním záhonu došlo k vysemenění rostlin, nejspíše odrůd **P. lactiflora** získaných od Firmy Kelway. Na místě bylo velké množství semenáčků, některé byly zajímavé tmavým zbarvením při rašení. Nejzajímavěji zbarvený semenáč, který si podržel tmavě purpurové zbarvení stonku, až do doby kvetení byl pojmenován 'Trojan Black'. Má jednoduché purpurové květy. Obdobná, tmavě rašící rostlina z Průhonic, která má poloplňné až plně květy, byla pojmenována jako 'Salamander'.

V roce, když jsem přecházel z Trojské zahrady do Průhonic, jsem ještě v Troji zkřížil **P. tenuifolia** a **P. obovata**. Z křížení vyklíčili již v Průhonicích dva semenáče. První byl menší s elegantním jemným olštěním, svítivým květem se světlejším líčkem. V době, kdy poprvé kvěl, byl u nás na návštěvě Martin Hajman a prohlásil „tý jo, to je Erotikon...“. No a toto pojmenování mu již zůstalo, uvádíme však, že se jedná o významný český film (1929). Druhá odrůda, která má delší květní stopku a méně výrazné líčko, byla pojmenována po dalším českém filmu – jako 'Extráze'.

V Průhonicích pokračují v dalším experimentálním křížení, rostliny z něj vzniklé nyní hodnotíme. Jedná se především o semenáče **P. anomala** x **P. tenuifolia**, charakterizované jedním květem a jemným olštěním. Zkřížením **P. rossii** x **P. Early Caucasian** vznikly časně kvetoucí odrůdy s jednoduchými květy zbarvenými od žluté po tmavě růžovou a kompaktním růstem. Bohužel trpí na botrytídu. Nyní máme druhou generaci tohoto křížení a snažíme se najít semenáče odolnější proti botrytídě. A dále pokračujeme ve vzájemném křížení tmavě rašících **P. lactiflora**.

Všechny jmenované odrůdy můžete vidět na záhoně českého šlechtění pivoňek v Průhonicích botanické zahradě na Chotobuzi a samozřejmě též ve smíšených výsadbách v Botanické zahradě hl. m. Prahy, ale také v Hradci Králové či v norském Tromsø.

NAKOUKNUTÍ DO RÁJE

Text: Zdeněk Zvořáhnek, foto: Václav Jošt

O ráji by se mělo psát hezvábně. Nebude to ráj biblický, kde je jedinou inspirací náhá Eva s postavou Věstonické Venuše, ale o ráji botanickém, který se občas Velkému Duchu povede umístit a osázet, když má chuť zahrádkářit. Je to ráj, o kterém se s velkým obdivem zmiňují ostřílení světová cibuláři Ing. Václav Jošt a Jánis Rukšán, co leží někde v Byčím pohorí turecké Anadolie (Taurus) na východ od města Akseki v nadmořské výšce 1200 m. Místo je to ideální k letní pastvě dobytku označené jako Gembos Yayla; v zimě by to místo bylo ideální k běžkování, ale turecký pasák běžky zřejmě nechce. Oba prospektori navštívili lokalitu dvakrát, protože napoprvé tam bylo ještě množství sněhu. Pan Jošt celou cestu odřídil a bylo to 3225 km.

Terén fotografovaný naším průzkumníkem je prudká kamenná stráň s horskými loučkami roubená a přepažená vápencovým východem zasouvaná do jalovcového a cyprišového lesa (*Juniperus excelsa* a *Cupressus sempervirens*). Dobře formovaná pozadí tam dělají vysoké hřebeny Taura.

Zdejší květinové tance začínají začátkem března při sněhovém tání a mokré loučky trumfují sněženkami (*Galanthus elwesii*), taloviny (*Eranthis hyemalis*), dymnívkami (*Corydalis wendelboi*) a ladoňkami (*Scilla bifolia*). Srdcové eso v posledním štýchu jara je buclatá růžová *Merendera szovitsii* ssp. *szovitsii*, co je dnes tlačená mezi jarní ocúny jako *Colchicum szovitsii* ssp. *szovitsii*. Tato merendera je rozptýlená po Turecku a je velice variabilní (zakrslejší, bílá, vícelistá apod.). Ta zdejší fotografovaná Václavem Joštem patří mezi ty nejkrásnější přírodou nabízené klony.

Gembos Yayla

